

משולחן שלמה

עיונים ופנינים בפרשה מבית מדרשו ושיעוריו של

הגאון הינוקא רבינו שלמה יהודה בארי שליט"א

גליון
133

פרשת בהר בחוקותי

כיצד יבוא לתורה לשמה

ובזה נידונים כל אחד ואחד כדרגתו, שהרי גם כאשר זכה אדם להיות מיושבי בית המדרש, צריך הוא לגשת ללימוד התורה מתוך אימתה ופחד מנותן התורה, ולא יהיה ליבו גס בתורה הקדושה, וכמו שאמר רב שמואל בר רב יצחק בירושלמי מגילה (פ"ד ה"א) שכשם שניתנה התורה באימה וביראה, כך צריכין אנו לנהוג בה באימה וביראה. ובה נבוא לידי טעם נוסף לקריאת הקללות קודם מתן תורה, כדי שייכנע הלב כלפי שמיא, וידע ויבין האדם מעוצם אפסיותו כלפי קיום רצונו יתברך, שאינו תלוי אלא בחסדיו ורחמי הגדולים, וכאשר יגש לתורה מתוך התבוננות זו, בוודאי תהיה לימוד תורתו לשמה. ולכן אמרו במסכת שבת (דף פח ע"א) שכפה הקב"ה הר כנגיית על ישראל ואמר להם, אם אתם מקבלין את התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם, היינו בכדי שיזכו לגשת אל התורה מתוך ביטול והכנעה גמורה כלפי שמיא, שרק בזה יזכו לקבלת התורה לשמה באמת.

טעם קריאת מגילת רות בחג השבועות

וזהו טעם קריאת מגילת רות בעצרת, כמובא בילקוט שמעוני (רות רמז תקצו) שהוא בכדי ללמדך שלא נתנה תורה אלא על ידי יסורין ועוני, וכמו שאמר דוד במזמור של מתן תורה (תהלים סח, א) "חַתַּךְ יִשְׁבוּ בָהּ, תִּכְיֶן בְּטוֹבְחָךְ לַעֲנֵי אֱיִלִּים". כי דרכה של תורה מתוך ההכנעה והביטול כלפי שמיא, שבזה בא לידי תורה לשמה שמגדלתו ומרוממתו על כל המעשים (אבות ו, א). וזהו שאמרו בפרק קנין תורה (שם, ד) 'כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן', שבוודאי אין המטרה והתכלית שיהיו לומדי התורה בעוני ובזיון, אלא שמלמדנו התנא ממעלת לומד התורה לשמה, שמתוך שאין מחשבתו אלא על הדביקות בתורה, טפלים בעיניו כל חפצי עולם הזה.

מדוע לא נאמר בשעיר עזרת לחטאת

וגדול מעלת היום לטהר את האדם מכל חטא ועוון, וכמו שדרש רבי מרשריא בשם רב אידי בירושלמי ראש השנה⁵ (פ"ד ה"ח) שבכל שעירי המועדים כתיב לחטאת, אמנם בקרבנות עזרת לא נאמר אלא 'ושעיר עיזים אחד לכפר עליכם', ולא כתיב 'לחטאת', כי אמר להם הקב"ה לישראל, מכיון שקיבלתם עליכם עול תורה, מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מימכם. וביאר הקרבן העדה, שבכל שנה בעצרת הוא כיום אשר עמדנו לפני הר סיני ומקבלים התורה מחדש, הלכך אין שם חטאת ביום הזה.

טעם השמחה הגדולה שבמתן תורה מתוך תוקף היראה

והוא עוצם שמחת חג זה, כמו שכתב השל"ה (מס' שבועות, נר מצוה יח), שחייב אדם לשמוח בזה החג ביותר, כי הוא יום שזכינו בו לכתר תורה, וכמובא במסכת פסחים (דף סח ע"ב) שמר בריה דרבינא ישב כל השנה בתענית, חוץ מעצרת ופורים וערב יום הכפורים, בעצרת - מפני שהוא יום שניתנה בו תורה, וכן היה מצווה רב יוסף לבני ביתו בעצרת שייכנו לו עגלה משולשת, כי אמר, אם לא אותו היום שזכית על ידו לקניני התורה, כמה יוסף איכא בשוקא (-כמה אנשים ששם יוסף ישנם בשוק). ועל אף שהוא יומא דדינא, מכל מקום 'גילו ברעדה' כתיב (תהלים ב, יא), והשמחה ביום זה תהיה שמחה רוחנית ולהודות והלל להש"ת על שנתן לנו התורה, ומתוך כך יתעורר מאד בלבו להתקדש ולתקן מעשיו ולהיות מוכתר בכתר תורה ולקיים 'הגית בו יומם ולילה' (יהושע א, ח).

טעם מה שקוראים הקללות לפני עצרת

וְאִם פָּהֳקֵי תִמְאָסוּ וְאִם אֶת מִשְׁפָּטֵי תִגְעַל נִפְשְׁכֶם לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת אֶת כָּל מִצְוֹתַי לְהַפְרֹכֶם אֶת פְּרִיְתִי (כז, טו). מובא במסכת מגילה (דף לא ע"ב) בשם רבי שמעון בן אלעזר, שתיקן להם עזרא לישראל שיהו קורין קללות שבתורת כהנים קודם עצרת, ושכמשה תורה קודם ראש השנה, ובטעם הדבר, אמר אביי ואיתמא ריש לקיש שהוא בכדי שתכלה השנה וקללותיה, שעצרת נמי ראש השנה היא, כמו ששינונו (ר"ה א, ב) 'ובעצרת על פירות האילן'.

חג השבועות נחשב ליום הדין מפני שבו תלוי קיום העולם

ובפירוש הבונה (במגילה שם) כתב טעם נוסף להיותו כראש השנה, שכפי שבראש השנה נברא העולם, כן בעצרת נתנה תורה שבעבורה נברא ומתקיים העולם, וכמ"ש (ירמיה לג, כה) "אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת"י¹. והוסיף עוד, שמכאן סייעתא למה שאומרים שמפסח עד עצרת ימי דין הם. ולכך נהגו לקרות בהם פרקי אבות לקבל מוסר ולשוב בתשובה, שכפי שמקדימים מראש חודש אלול לעורר הלבבות למוסר ותשובה לפני בוא יום ראש השנה שהוא יום דין, כן עושים לפני עצרת², שאף הוא נחשב לראש השנה ויום דין על פירות האילן.

כי ביום זה מתעורר זכרון הברית והשבועה שנשבעו ישראל להש"ת קודם מתן תורה, וכמו שכתב בספר טור ברקת³ (סימן תצד ס"ק א) בטעם מה שקראה תורה ליום טוב דמתן תורה 'חג שבועות' (שמות לד, כב), לרמז למה שהביא רבינו בחיי (במדבר א, א) ממדרש, שנשבע הקב"ה לישראל שאינו ממיר אותם והם נשבעו לו שאינם ממירים אותו, וכמו שדרשו בויקרא רבה (ו, ה) על מה שנאמר (שמות כד, ו-ח) "ויקח משה חצי הדם וישם באגנות... ויאמר הנה דם הברית אשר כרת ה' עמכם על כל הדברים האלה", שכרתו ישראל ברית ונשבעו לקוב"ה, שנאמר (דברים כט, יא) "לעברך בברית ה' אלהיך ובאלתו", והוא נשבע וכתר להם ברית, שנאמר (חזקאל טו, ח) "ואשבע לך ואבוא בברית עמך", ולזכר שבועות אלו שהיו קודם מתן תורה אנו קוראים ליום זה חג השבועות. וסיים, שלא לאותו הדור בלבד היה ענין שבועה הזאת, אלא לכל הדורות הבאים עד סוף העולם, וכמ"ש (דברים כט, יד) "כי את אשר ישנו פה עמנו עומד היום, ואת אשר איננו עמנו היום".

על מה נידונים הנשמות בחג השבועות

ובספר תולעת יעקב⁴ (סתרי חג השבועות) ביאר זאת על פי מה שדקדק רבי יהודה בזוהר ויחי (דף רכו ע"ב) במה שנקטה המשנה 'בעצרת על פירות האילן' בלשון יחיד, ולא 'האילנות' בלשון רבים, לרמז לסוד אילן העליון, ו'פירות האילן' היינו הנשמות הפורחות מאילנו של הקב"ה, כמובא בספר הבהיר (אות כב), שנידון העולם ביום זה על שרפו ידיהם ובטלו עצמן מלימוד התורה שנתנה ביום זה.

וכל קניני התורה שיזכה בהם האדם במשך השנה כולה, תלויים ועומדים בדין שביום זה, וכמו שרמז השפת אמת (דרוש לשבועות, תרס"א) בלשון המשנה 'על פירות האילן', שכשם שאילן מוציא פירותיו בכל שנה ושנה, כן מתחדשת לכל אחד ואחד ביום זה בכל שנה ושה שורש ההשגה בתורה כפי חלק נשמתו המושרשת בתורה, ובמשך השנה יוצא הדבר מכח אל הפועל כל אחד במקומו ושעתו. וכתב החיד"א בספרו כף אחת (כב, ח) עצה והנהגה טובה בזה, שאם האדם בר הכי הוא, ישתדל לחדש איזה חידוש בתורה בחג השבועות, והוא סימנא טבא להתחיל לחדש ביום מתן התורה ליום השנה, ואם לא נוסה והורגל לחדש בתורה, ישתדל לידע חידוש בתורה אשר לא ידעו מקודם.

1 ויבאר יתור על פי מה שכתב הרמב"ן (בראשית ו, יח) ש'ברית' הוא מלשון בריאה, וכמו בריית, שביום הברית ממש נברא העולם.
2 כי עיקר טהרת חג השבועות הוא כפי ההנהגה אליו, וכמו שכתב המהרש"א (ע"ז ג ע"א) שלכך קבעה תורה יום טוב דמתן תורה ביום החמישים לספירה, על אף שלפי חשבון הסוגיא במסכת שבת (דף פו ע"ב) עולה בדינו שבין לרבנן הסבורים שבו' סיוון ניתנה התורה, ובין לרבי יוסי הסובר שבו' בו ניתנה תורה, לכולי עלמא הוא יום חמישים ואחד לספירה, אלא שמאמר שלא הוי ישראל או ראויים לחכמת התורה עד שיטהרו ויקדשו עצמם מכל טומאת מצרים שיצאו משם, לכך היתה הטהרה במספר שבעה שבועות ויום חמישים.
3 לרבי חיים הכהן מארס צובא, תלמיד רבי חיים ויטאל זיע"א.
4 והביאו השל"ה (מס' שבועות נר מצוה ט).
5 וכ"ה ברעיא מהימנא בזוהר אמור (דף צז ע"ב).

ואלה יעמדו על הברכה

לישועת והצלחת
פבל נסים בן מרינה, נתנאל בן סיגל
לרפואת טוהר הדס בת שבע

לעילוי נשמת
ראו דור דרור בן רונית
גליה לדני ע"ה בת ששון ובת סיני

"צמאה לך נפשי" (תהילים סג, ב)

משיעור יום ג' ויקהל תשע"א

תלך ותתגלה מלכותו יתברך על כל עולמים, עד לזה עולם העשיה בפועל.

א.

הנה בכל שורש לכל דבר יש בו את כל מה שעתידי להתגלות ממנו עד הקצה האחרון, ודרך משל, בזרע בודד יש לגזע וכל הענפים והפירות והעצים העתידיים לצאת ממנו, ועל דרך זה הוא באור ה' ב"ה, שמאחר שהוא יתברך בלתי בעל גבול, יש בו לכל דבר אשר יחפוץ ויעלה במחשבתו יתברך להוציא אל הפועל, אלא שמה שחידש הקב"ה יש מאין, הוא את ה'רצון לקבל', כי זהו הדבר היחיד שאין באורו יתברך, מפני שאין לו יתברך ממי לקבל, ואין מי שיוכל ליתן דבר לה' ב"ה.

ומהות ופנימיות הרצון לקבל שחידש הקב"ה, הוא הנשמות, שמהם נשתלשל רצון הנבראים כולם, העליונים והתחתונים, הרוחניים והגשמיים. כי שורש ומהות הרצון לקבל של כל הנבראים כולם הוא צימאון הנשמות ורצונם והשתוקקותם לחזור ולהתבטל ולהכלל באורו יתברך, ומהם משתשלים המלאכים וכל הקליפות וכל העולמות הגשמיים. כי מאחר שגזרה חכמתו יתברך שתהיה הדבקות בו יתברך על ידי קיום התורה בעולם העשיה, לכך כוללים כל העולמות על כל פרטיהם בפנימיות הנשמות, וכמובא בשערי קדושה (ח"ג שער ב).

ולכך תכלית ותוקף הרצון לקבל הוא בעולם העשיה, שהוא האחרון בסדר השתלשלות לאחר עולם הבריאה ועולם היצירה. והחילוק הוא, שבעולם הבריאה יש את הרושם הגדול ביותר מהאור העליון (שהוא מהאות ו' זעירא הנמשכת מהאות ו' דשם הוי"ה, כמובא בזוהר בהעלותך (דף קנא ע"א) שהיא המשקיטה את גלי ים המלכות והדינים), ולכך גן עדן העליון הוא בעולם הבריאה, והוא תענוג קבלת השכר היוצא ובא מתוך קיום התורה והמצוות, והוא התענוג העליון בהליכה מדרגה לדרגה, כמדרגת הצדיקים והתלמידי חכמים שנאמר בהם (תהלים פד, ח) "ילכו מחיל אל חיל" כמובא במסכת ברכות (דף סד ע"א), כי שם הוא מקום עליית המדרגה מחיל אל חיל, שהוא היכל קודש הקודשים שבעולם הבריאה כמובא בזוהר פקודי (דף נח ע"ב), ונחשב לכתר לכל העולמות, ולכך הוא נקרא מדרגת נשמה כמובא שם בזוהר, מפני שהוא מקום תענוג הנשמות ודבקותם באור העליון.

ב.

אמנם כל זה הוא בסוד אור חוזר, שהוא ענין קבלת השכר לאחר עבודתה. כי הנשמה היא כלי לקבל את אור ה' ב"ה כמו שאמר הרע"א מהימנא בזוהר בהעלותך (דף קנב ע"ב), וכאשר יצאו ונתגלו הנשמות, נעשו מרכבה לכסא כבודו יתברך, שהוא כללות ומקור נשמות ישראל, שמהם נתפשט אורו לכל הנבראים, ולכך כלליות עולם הבריאה, עולם הנשמות, נחשב לכסא ומרכבה לאור ה' ב"ה המאיר מעולם האצילות.

אך דרך השפעת האור ישר הוא בהתפשטות והסתלקות. ההתפשטות היא אור ה' המאיר מעולם האצילות אל עולם הבריאה, וענין ההסתלקות הוא, שמעצם התפשטות האור מעולם האצילות נאצלים ונבראים בעולם הבריאה שורשי נשמות הצדיקים, שיזכו לאחר מכן לשוב לשם ולהתענג מזיו השכינה לשכר מצוותיהם ומעשיהם הטובים, וכאשר צופה האור מכבוד ה' ב"ה המתגלה משורשי נשמותיהם שם, לרוב שפלותם והכנעתם של אלו הצדיקים כלפי אור ה' ב"ה, חוזר האור ונסתלק לאחור (ולכך נקרא עולם הבריאה 'חושך', וכמ"ש (ישעיה מה, ז) 'יבורא חושך' שהוא עולם הבריאה (שעה"כ תפילת השחר א), כי נסתלק ממנו אור האלהות המאיר באצילות). וזהו שאמר דוד (תהלים יט, ב) "השמים מספרים כבוד אל", ה'שמים' הם אור ה' ב"ה המאיר מעולם האצילות, ועל ידי התפשטות האור הזה נעשה 'כבוד אל', שהוא התהוות הנשמות.

כי מהות ענין בריאת הנשמות בזה עולם הבריאה הוא בכדי שיגלו כבודו יתברך לכל הנבראים כולם, שכזה תבוא תכלית מחשבתו יתברך בבריאת העולם אל הפועל, וכמ"ש (ישעיה מג, ז) "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו". וכאשר מתפשט אורו יתברך מעולם האצילות אל עולם הבריאה, ונתגלים שורשי נשמות הצדיקים אשר יביאו העולם לתכליתו ומטרתו, נעשה בזה גילוי לכל אשר עתידיים הם לגלות כבודו ומלכותו יתברך בעולמו, שיכירו ויודיעו לכל באי עולם שאין עוד זולתו, ומתוך כך מתגלה כבוד האל בעולם הבריאה, ומסתלק האור לאחור מפאת גילוי הכבוד. ומפני שראשית גילוי הכבוד נעשה שם, לכך שם הוא שורש הכבוד, ונקרא שם קוב"ה 'מלך הכבוד'. וגם בתכלית גילוי כבודו יתברך בעולמו על ידי נשמות הצדיקים, ראשית כל נעשה הדבר בעולם הבריאה, שתחילה יגלו הצדיקים מלכותו וכבודו של האל ב"ה בבית המקדש של מעלה שבעולם הבריאה, ומשם

ג.

ומדרגת עולם הבריאה הוא כנגד יסוד האש כמובא בהקדמת תיקון"ז (דף ז ע"א), כי מפני ששם הוא קרבת הנשמות לאור השכינה וכסא הכבוד, לכך בטלות הם ביטול גמור לאור ה' ב"ה, ומתוך כך נעשה בהם תכלית הצימאון להכלל באור ה', שעולה ומתגברת יסוד האש לעלות ולהכלל בשורשה שלמעלה, שהתגברות יסוד זה הוא ענין הצמאון. ומפני כך אין שייך ענין 'עבודה' לפני השי"ת בעולם הבריאה, כי בעולם זה הוא ביטול וצימאון, ובו הוא גילוי כבודו יתברך וביטול הבחירה, ולכך נחשבות הנשמות בעולם זה כחומר היולי, היינו שעדיין לא באו לידי צורתן שיהיו מציאות בפני עצמן לעבוד לפני השי"ת.

אמנם מעולם הבריאה מתפשט האור שוב למקום עולם היצירה, ושם מתעוררים הכל לשבח ולהלל להשי"ת. כי אחר שנתרחקו הנשמות ממקום הביטול הגמור בעולם הבריאה, מכח ריחוק זה באו לכלל מציאות ויצירה, שיכולים הם שלא להתבטל לגמרי מציאותם, ולכך מהללים ומשבחים הם להשי"ת, כמ"ש (ישעיה מג, כא) "עם זו יצרת לי, תהלתי יספור". ועם כל זה עדיין אינם יכולים לעבוד לה' ב"ה בפועל ממש, כי גם שם הוא עדיין ביטול הבחירה ולא שייך בו ענין ה'עבודה' לפני השי"ת, כי על אף שכבר מכירים ויודעים שם מגדולתו יתברך, כי אינם בטלים מכל הוויתם ומציאותם כבעולם הבריאה, בכל זאת אין מביא את הנבראים אלא לזמר ולהלל להשי"ת לרוב הדרת גדולתו.

כי בעולם היצירה אינו נעשה אלא למציאות בכל תדמיתו, שזהו כנגד בניית ויצירת 'דעת' האדם, להבין לפני מי הוא צריך לעבוד בעולם העשיה, והיינו שבא אדם על דעתו מה צריך הוא לפעול קודם שפועל, כי עולם זה הוא המשכה בין 'מהותו' שבעולם הבריאה להיות כ'צורתו' הנצרכת לו לשם פעולתו בעולם העשיה. דרך משל, שנמצא האדם בסמוך לחכם וצדיק גדול, הרי שהוא נכנע ובטל לחכמתו וגדולת החכם, כי כלפי החכם אין ערך כלל לחכמתו והשגתו הוא, וזהו כנגד עולם הבריאה, וכאשר יוצא מן החכם זהו כנגד עולם היצירה, כי רק אז מבין שאינו יכול להשיג ולהכלל בחכמת החכם הגדולה לאין ערוך מחכמתו, ואין לו אלא להלל את גודל חכמתו ולשבח את צדקותו ואת התועלת הגדול שיש בדבריו, וזהו כנגד עולם היצירה.

ד.

ובכדי שיוכל ליקח את דברי החכם ולהביאם למעשה בפועל, זהו אינו אלא כאשר חוזר לביתו ועבודתו בד' אמותיו, ואז יכול הוא ליקח את דברי החכם ולחשב בהם כפי מדרגתו, ולישא וליתן בדברי החכם, ולחזור אל החכם בכדי להבין הדברים לאשורם עד יתיישבו בליבו, וזהו שנקרא 'אור חוזר', היינו שמחזיר את הדברים אל החכם כפי ראיית עיניו והשגתו, בכדי שיבוא לענין של תועלת בפועל למדרגתו שלו. נמצא שרק כאשר חזר לביתו והוציא את ה'אור' חוזר, יוכל להיות אור זה לכלי לדברי החכם, שיוכלו דברי החכם להאיר בו עד שיבין את דבריו וייתישבו בליבו. ומדרגה זו שחוזר לביתו, היא כמשל להתפשטות הנשמה אל עולם העשיה, שרק ממנו יוכלו הנשמות 'להחזיר' את ה'אור' בעבודתם. כי בעולם הבריאה הוא הביטול הגמור כמובא בשער הכוונות (שם), שהוא ביטול במסירות נפש, ועולם היצירה הוא כנגד מה שיוצא מהחכם שאז יכול להלל את חכמתו כאמור, וזהו כנגד ההלל והשבח, וכמובא בשער הכוונות (שם) שזהו ענין פסוקי דזמרה וישתבח שהם בעולם היצירה. אמנם עיקר ההתפשטות היא לעולם העשיה, שבו הוא תכלית התפשטות אור ה' ב"ה, ובו הוא ענין ה'עבודה', שהיא עבודת הקרבנות (כמובא שם), שזהו עיקר הכל, כמו שאמר רב שמואל בר נחמן בתנחומא (נשא טז) שבשעה שברא הקב"ה את העולם נתאוה שיהא לו דירה בתחתונים כמו שיש בעליונים, היינו שיהיה התפשטות אורו יתברך עד למקום האדם בד' אמותיו, שהוא בעולם העשיה, ולא במקום הביטול בעולם היצירה והבריאה (והוא גם סוד מיעוט הלבנה, כי קודם לכן היו מתבטלים ב' המאורות לאור הכתר, היינו כתר אחד, ולכך טענה היאך יהיו ב' מלכים משתמשים בכתר אחד (חולין ס ע"ב), היינו שתבטל במציאות באור הכתר, והרי תכלית מחשבת השי"ת היא שיהיה מציאות לשורש וענין הלבנה, שהיא סוד המלכות מקור נשמות ישראל, ולכך התמעטה, ומסוד מיעוטה נתהוו הנשמות, שהכל נעשה על ידם).

ה.

והכלל, שכל מה שברא הקב"ה בעולמות כולם בסדר ההשתלשלות וכאמור, לא ברא זאת אלא בכדי שידעו וישגו מגדולתו, באופן שגם כאשר יהיו

כנגד אור זיו השכינה, יהיה בהם הכבוד והיראה לילך לאחוריהם ולעמוד במציאותם, ולא להיות בטלים באור השכינה. וזה אשר ביקש אלישע מאליהו (במלכים ב' ב' ט) לפני שנסתלק ממנו "ויהי נא פי שניים ברוחך אלי", היינו שלא אסתלק עימך יחד, כי כעת שהנני איתך, בטל אני במציאות, וגם כאשר תסתלק מעימי, הרי בוודאי אהיה צמא מאד לרוחך והשגתך שהשפעת בי, עד שאתבטל במציאות, ולכך ביקש ממנו שתהיה השגתו בגדולתו בסדר השתלשלות, שזהו אשר נקרא 'פי שניים', כי מתיישב ה'אור' ב'כלי' (כאמור לעיל שכאשר יוצא מרבו מבין מגדולתו, ובוה נבנית ונוצרת דעתו ובינתו בדברי רבו, וכאשר בא לד' אמותיו, יכול לישא וליתן בדברי רבו עד שנעשה כלי לכל דבריו) כי כאשר יודע מגדולת רבו בסדר השתלשלות, אינו חפץ להתבטל במציאות, מפני שיש בו 'פי שניים', היינו דעת והשגה בכבוד והיראה שאינו חפץ בביטולה, כי מכוח הכבוד והיראה יש לו מציאות והיכולת לעמוד, שהוא תכלית מקום התלמיד.

וכך הוא השגת הנשמות באור זיו השכינה, שאינם בטלים לגמרי במציאותם, כי יש בהם בחינת 'פי שניים', שהוא ההתבוננות על מחשבת השי"ת בענין הכבוד והיראה שלשם בראם עם העולמות כולם, בכדי שיוכלו לעמוד בפני הטובה והברכה מאור זיו השכינה. ועל אף שבאמת אין להם מציאות כלל כנגד אור השכינה, כי הם נכרות נגד האבוקה כמובא בהקדמת תיקונ"א (שם בדף ז' ע"א), מכל מקום דוקא מתוך שקיימים הם במציאותם יוצאת תכלית מחשבתו יתברך שיתגלה כבודו ומלכותו על ידם, אל הפועל, נמצא שבענין גילוי מחשבת השי"ת הם נחשבים כ'פי שניים', כי הגילוי למטה בעולם העשיה אינו תלוי אלא בהם, וכך גם אלישע גילה פי שניים ברוח רבו, על אף שכפי האמת הייתה מדרגתו בטלה ואינה נחשבת כלל כנגד מדרגת אליהו, אלא שהמשיך וגילה את מדרגת רבו למטה יותר.

ה.

כי השכינה נרמזת ביים, וכאשר מבקשים ומזדרזים לעבוד לקוב"ה מתוך שאין מתבוננים ומחשבים על רצונו ותכליתו יתברך, שהוא כבודו ויראתו המתגלים בבית המקדש, נעשים ביים גלים גדולים וסוערים, המרמזים לגבורות תקיפות ודינים המתעוררים כקפיצת אורגו על בזיון המלכות והסתרת כבודו יתברך, ואלו הגלים נעשים על ידי רוח גדולה וחזקה, שהיא כל הגאות שיש בעולם החוקקת כפירה בכל הנבראים עד שבאים לידי כעס וטרונאי כלפי שמיא, מתוך שחושבים בסכלותם שמשגיגים איזה ענין בהנהגתו יתברך. וכל שאין בו את השגת האמונה בסדר השתלשלות כאמור, אינו יכול לעמוד בפני רוח זו, אמנם מי שיש בו את דרכי האמונה בדרך הנכון, יוכל לעמוד ולראות בגאולה. כי כאשר עולות הנשמות, ומתוך הכבוד והיראה מוסרות עצמן בסוד קרבן, מעלים הם בזה התעוררות להמשיך רחמים גדולים ועצומים המשקיטים את גלי הים, ונמשכים רחמים על הכל.

ורוח סערה זו נעשית על ידי שמתגברת באדם אש זרה, שתמורת שתתגבר יסוד האש בצמאון אליו יתברך, מגביר הוא את יסוד האש בצמאון לכבוד וגאווה ולכל תאוות העולם, ומתוך כך ננסכת בו רוח אפיקרסות כעס ומחלוקת. ושורש הדבר הוא מפני שמתאחד עם הרצון לקבל, היינו שהיא מדרגתו שבעולם העשיה, אך שוכח את המדרגות שכנגד עולמות יצירה ובריאה, שהם דרך האמונה בסדר השתלשלות שעל ידם נתקן מדרגת העשיה והרצון לקבל.

ו.

כי הסדר הנכון בענין האמונה הוא, שידע האדם שכל סדר השתלשלות העולמות הללו נעשית גם בו בפרטות. 'עולם הבריאה' הוא סוד קריאת שמע והביטול הגמור, היינו שתמיד יהיה זה ככתר 'על ראשו' להשתוקק לעשות רצונו ותכליתו יתברך, מתוך שיחשוב ויתבונן שהדרך בה הוא הולך, היא דרך שאבותינו נעקדו ומסרו את נפשם עליה, מפני הביטול הגדול בפני אור ה' ב"ה. ומתוך כך יכלול את עצמו בכתר זה, שיסכים במחשבתו שיהיה בטל במציאות ומוכן למסור את נפשו בקריאת שמע בוקר וערב. כי מכח הקריאת שמע נמשכים לו מוחין שכנגד עולם הבריאה, שבכח קריאת שמע שחרית נמשכת לו התבוננות זו ונקשרת ככתר על ראשו עד לקריאת שמע ערבית. ו'עולם היצירה' הוא, שתשרה 'בדעתו' האמונה והדבקות בקונו כפי השגתו מגדולת ה' ב"ה, היינו שיקשר כל מעשיו לאשר משיג בדעתו האמת מגדולת הבורא מחד - מתוך שנוכח ורואה שאינו יכול להשיג בו אלא על ידי המחשבה מהיראה והכבוד, ומפחיתות ואפסיות האדם מאידך - מתוך שנוכח ורואה שאין לו השגה כלל מדרך הנהגת אדון השמים והארץ הבורא ב"ה, ועם כל זאת זוכה הוא לעמוד לפניו לעבדו, וזה אשר יביאו להלל ושבח לפני השי"ת על עצם כך שמכסא כבודו חושב הוא עליו בפרטיות ומסוכב אליו טובות וברכות בפרטות.

ו'עולם העשיה' הוא שהיה כל 'גופו ואבריו' צמאים ונשואים לקיים המעשים כפי שזכה לידע מגדולת ה' ומהרצון לביטול הגמור אליו יתברך, ומתוך כך יהיה דבק בכל מעשיו בטוב מידותיו יתברך, היינו לעורר רחמים על זולתו, וכן תהיה לימוד תורתו על מנת ללמוד וללמד ולהאיר את אור ה' מתוך מידת הרחמים.

כנגד אור זיו השכינה, יהיה בהם הכבוד והיראה לילך לאחוריהם ולעמוד במציאותם, ולא להיות בטלים באור השכינה. וזה אשר ביקש אלישע מאליהו (במלכים ב' ב' ט) לפני שנסתלק ממנו "ויהי נא פי שניים ברוחך אלי", היינו שלא אסתלק עימך יחד, כי כעת שהנני איתך, בטל אני במציאות, וגם כאשר תסתלק מעימי, הרי בוודאי אהיה צמא מאד לרוחך והשגתך שהשפעת בי, עד שאתבטל במציאות, ולכך ביקש ממנו שתהיה השגתו בגדולתו בסדר השתלשלות, שזהו אשר נקרא 'פי שניים', כי מתיישב ה'אור' ב'כלי' (כאמור לעיל שכאשר יוצא מרבו מבין מגדולתו, ובוה נבנית ונוצרת דעתו ובינתו בדברי רבו, וכאשר בא לד' אמותיו, יכול לישא וליתן בדברי רבו עד שנעשה כלי לכל דבריו) כי כאשר יודע מגדולת רבו בסדר השתלשלות, אינו חפץ להתבטל במציאות, מפני שיש בו 'פי שניים', היינו דעת והשגה בכבוד והיראה שאינו חפץ בביטולה, כי מכוח הכבוד והיראה יש לו מציאות והיכולת לעמוד, שהוא תכלית מקום התלמיד.

וכך הוא השגת הנשמות באור זיו השכינה, שאינם בטלים לגמרי במציאותם, כי יש בהם בחינת 'פי שניים', שהוא ההתבוננות על מחשבת השי"ת בענין הכבוד והיראה שלשם בראם עם העולמות כולם, בכדי שיוכלו לעמוד בפני הטובה והברכה מאור זיו השכינה. ועל אף שבאמת אין להם מציאות כלל כנגד אור השכינה, כי הם נכרות נגד האבוקה כמובא בהקדמת תיקונ"א (שם בדף ז' ע"א), מכל מקום דוקא מתוך שקיימים הם במציאותם יוצאת תכלית מחשבתו יתברך שיתגלה כבודו ומלכותו על ידם, אל הפועל, נמצא שבענין גילוי מחשבת השי"ת הם נחשבים כ'פי שניים', כי הגילוי למטה בעולם העשיה אינו תלוי אלא בהם, וכך גם אלישע גילה פי שניים ברוח רבו, על אף שכפי האמת הייתה מדרגתו בטלה ואינה נחשבת כלל כנגד מדרגת אליהו, אלא שהמשיך וגילה את מדרגת רבו למטה יותר.

ז.

והנה כפי המשל האמור בענין ההולך אצל החכם, כך הוא בעבודת נשמות ישראל, שאחר שנתרחקו מאור פני ה', מכירים הם בערך העבודה והשגת גדולת ה' מהמקום הרחוק והנמוך בו נמצאים הם, כי דוקא בו שייך הכבוד והיראה. כי כל סדר השתלשלות זו הוא בכדי שיוכל להיות קיום לנשמות ולא יתבטלו במציאות באור ה', כי בעולם הבריאה הוא ביטול הנשמות באור ה', שהוא סוד הקרבת הנשמות על ידי המלאך מיכאל הכהן הגדול כמובא בזוהר לך לך (פ' ע"ב) ובתוס' במנחות (בדף קי ע"א), שהוא שר ואפוטרופוס של ישראל, היינו שמקרב את הנשמות להיות בכלל נשמות הצדיקים ולהתבטל בזיו השכינה, ולזה צריכים שיהיה לנשמות גילוי מאת השי"ת באופן שירצו שיהיה גילוי זה בהשגתם ולא יתבטלו במציאות באור ה'.

והיא השגת הידיעה ממנו יתברך הבאה דוקא מעולם העשיה. כי אמרו בתורת כהנים (בחוקותי פ"א, פרק ג, א) שעתידי הקב"ה לטייל עם צדיקים בגן עדן וצדיקים רואים אותו ומזדעזעים מלפניו, ואומר להם הקב"ה לצדיקים, מה לכם מזדעזעים מלפני, הריני כיוצא בכם (שאני נטעתי את זה הגן עדן, ואתם משמרים את פירותיו ומשקים אותו מכח מצות ומעשים טובים שעשיתם). והמשמעות בזה, שישנה לצדיקים קרבה גדולה ביותר עם השי"ת, עד שמתגלה אליהם הבורא מתוך שיח ודיבור פנים בפנים, ובכדי שיתקיימו ויעמדו הצדיקים, הוא על ידי הכבוד והיראה, כי מתוך כך בפנימיות ליבם הם שבים לאחוריהם ויש בליבם תמיד ההתבוננות הדעת בגדולת ה' אשר הוא יוצר כל העולמות, והוא שיצטרם ובראם לשם גילוי כבודו, שזהו אינו אלא על ידי עבודתם ממקום עולמות יצירה ועשיה, שמהם הוא השגת הכבוד והיראה.

וזה שאמר המגיד למרן הבית יוסף (מגיד מישרים פ' בראשית) שתכלית ירידת הנשמות לעולם היא בכדי שלא יעלו בכיסופא כלפי קוב"ה, וכסימן שנקט רבי יהודה בר חנין בירושלמי ערלה (פ"א א') "דאכיל מן חבריה בהית מסתכל ביה" (-האוכל מחבירו, מתבייש להביט בפניו). ומשמעות הדברים, שבאם לא תהיה לנשמה השגה מגדולתו יתברך, שאין זאת אלא על ידי הריחוק והכבוד והיראה, לא תוכל להתקיים, כי מתוך הצימאון לקוב"ה תתבטל מציאותה במקורה, שהרי מראשית התהוותה הייתה הנשמה רוצה לשוב ולהכלל בשורשה מפני הביטול והצימאון כאמור, היינו שאין לה ערך כלל כנגד אור ה', ואדרבא כל השתוקקותה להכלל באור ה' שהוא מקור כל מעלה ודבר שישנו בה (שהרי אם זהו 'טוב' אם כן מהו לעומתו 'מקור הטוב', ואם זו 'אהבה' - אם כן מהו לעומתה 'מקור האהבה'), ולכך חפצה היא בביטול המוחלט באור ה'.

ח.

אמנם לאחר שעלתה מעבודתה מעולם העשיה, יש בה השגה וידיעה מגדולתו יתברך הבאה מתוך סדר השתלשלות, ואינה חפצה לאבד השגה זו, כי דוקא על ידי זה יש לה את הערך והיוקר לאור ה' המאיר בה. וזהו עצם תענוג נשמות הצדיקים בגן עדן, שאינו אלא מכח השגתם בגדולתו יתברך ועבודתו אליו בעולם הזה, כי מעשיהם הטובים בעולם הזה, הם הנותנים בהם כח לעמוד בפני השכינה, ובכך באים לידי שחרם לעולם הבא, שכפי שיעור השגתם

ולבוא למדרגת התיקון שבעולם העשיה, הוא מתוך שיהיו לו ב' התבוננויות אלו שכנגד העולמות יצירה ובריאה, כי בזה יוכל לילך ולעלות מדרגה לדרגה בדרכי האמונה, היינו שיכול את מדרגת עולם העשיה, שהוא גופו וכל אבריו, במדרגת עולם היצירה, שהיא כל הדעת שיש בו מעסק התורה, וכן במדרגת עולם הבריאה, היינו שיכול כל מעשיו ודרכיו, מתוך מחשבה לפני מי הוא עובד, ויהלל וישמח בה' על כך שיכול הוא לעמוד לפניו, ויהיה ענין המסירות נפש ככתר לראשו, ויזכור מה היא הדרך בה הוא הולך כאמור. ובוזה יוכל לעולם לעלות יותר ויותר, כי סדר העליה הוא לעולם בג' דרגות אלו, שיכול כל עשייתו באשר השיג בדעתו מדעת התורה, ויכול כל זאת במסירות נפש אליו יתברך, וכהקרכת הנשמות בעולם הבריאה.

כי בכדי שישג האדם דבר אמיתי באמונה, ושיהיה לו קיום ויוכל לעלות מדרגה לדרגה, אין זאת אלא על ידי דרך האמונה בסדר השתלשלות. ובאמת כל עבודת האדם היא בדרך זו, כי בתחילה הוא מתעורר בעבודת השי"ת במדרגה שכנגד 'עולם העשיה', שהוא מה שמאמין בהשי"ת, ולכן הוא מתפלל כאשר צריך הוא לאיזה דבר. ומה שלומד דעת ושכל בתורה הוא כנגד מדרגת עולם היצירה. ופעמים שמתעלה בשיה ותפילה בהשתכחות, ומכיר יותר ויותר בענין העולם הבא והנצחיות, שהוא ענין מנוחת השבת, וכנגד מדרגת עולם הבריאה.

אך בכל זה אינו נחשב שעלה לדרגה כל שעדיין נשאר באותה המדרגה כפי שיוכח לו בחשבון נפשו, כאשר מתבונן ורואה בעצמו שעוברים ימים רבים ועדיין עומד הוא באותה המדרגה כימים ימימה, פעמים למעלה ופעמים למטה. ובכדי לעלות ולרומם נפשו בסדר המדרגות, צריך הוא להעתיק עצמו לגמרי ממקומו, ולעלות ולהשתנות עד שהדעת שהיה מונח בה, וכל הדרך שהלך בה קודם לכן, תהיה בעיניו כטעות. שכך הוא ענין עליית מדרגה, שכנגד דרגה העליונה, נחשבת המדרגה התחתונה ממנה לשקר וטעות.

יא.

ודרך העליה מדרגה לדרגה הוא על ידי הרצון לקבל, כי כך גזרה חכמתו יתברך, שְׁפָל פֶּרֶט בְּבְרִיאָה יִתְבַּרְר וְיַעֲלֶה לְשׁוֹרְשׁוֹ עַל יְדֵי עֲבוֹדַת הַנְּשֻׁמוֹת הַכְּלוּלִים מִכָּל פְּרִטֵי הַבְּרִיאָה, וזוהו על ידי הרצון לקבל וצמאון הנשמות לשוב ולהכלל בשורשם ולדבוק באורו יתברך, שבוה מרוממות ומעלות את כל פרטי הבריאה התלויים בהם יותר ויותר, עד שמתבררים ושבים לשורשם. ובאמת לולי הרצון לקבל לא היה כח בנברא לעשות הדבר המועט והקל ביותר. כי הנה עיקר מדרגת עולם העשיה הוא הרצון לקבל איזה תענוג ומילוי רצונו בעולם הזה, ורובו של עולם זה רע ומיעוטו טוב, והמשמעות בזה, שרובו הוא רצון לקבל דבר בעולם הזה, ומיעוטו הוא רצון לקבל שכל בעולם הבא.

ועולם היצירה הוא חציו טוב וחציו רע, שהמשמעות בזה, שבחציו חפץ לעשות עבודתו לשם שמים, היינו בכדי שיבוא לקבל כל שפע שחפץ הוא בו על מנת שיהיה מכך נחת רוח להשי"ת, או להשפיע לחברו שלא על מנת לקבל שכר, ובחציו חפץ הוא בעולם הבא ושכר מעבודתו. אמנם במדרגת עולם היצירה בכלליות, בוודאי אינו חושב כלל משכר עבודתו בעולם הזה. ובמדרגת עולם הבריאה רובו טוב ומיעוטו רע, והיינו ששם הוא רצון לקבל את אור ה' ב"ה, והוא צמאון להיות נדבק בו יתברך לבד, ואינו חושב כלל משכר, לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, וכמו שהשתוקק ואמר דוד (תהלים מב, א) "צמאה נפשי לא־להים", ששם א־להים הוא כנגד עולם הבריאה, ומיעוטו רע, היינו שחושב שנותן הוא להשי"ת בכך שמעלה נחת רוח ועובד לפניו.

יב.

והעבודה בסדר השתלשלות היא, שלא יהיה בטל במציאות וצמאון כבעולם הבריאה, כי בזה מבטל הוא לרצון השי"ת החפץ בקיום העולם מתוך סדר ההשתלשלות וכל פרטי הבריאה, ומתנתק מכל פרטי הבריאה שתלויות עיניהם להתברר ולעלות על ידו ומכח עבודתו. ואפילו אם יחפון להיות כולו דבוק ברצון להשפיע ולעשות להשי"ת נחת רוח, שהוא כנגד עולם היצירה, לא יוכל שיהיה קיום לעבודתו, כי בזה מבטל לרצונו יתברך החפץ שיהיה ענין השכר מכל דבר מצוה.

אלא דרך העבודה היא, שיחשוב מהעולם הבא, ויתבונן שבכל דבר שעושה יש משמעות גדולה, ושערך המעשים הם כפי השכר שמיעד קוב"ה לכל מחשבה טובה או דיבור ומעשה. וככל שיאמין בענין השכר מכל מצוה

ומצוה, כך יצא מהרצון לקבל הנאה ותענוג בעולם הזה, ויהיו נשואות עיניו על עניני העולם הבא. כי בכדי שיצא מן הרע שבעולם העשיה, אינו אלא על ידי ענין המחשבה מקבלת השכר, ומתוך שיאמין בטובה הכפולה ומכופלת שיהיה לו מכל מה שפורש מרצון לקבל בעולם הזה, וישתמש ברצונו לקבל ליקח דבר השייך לעולם הבא.

אך מדרגה זו אינה אלא כנגד 'סור מרע', היינו שסר מן הרע שבמדרגת עולם העשיה והרצון לקבל וליקח מטרה ותכלית מן העולם הזה, וכל מחשבתו מענין השכר אינו אלא בכדי שיהיה שיכיר בערך כל מצוה ומצוה, שהיא הנאה ותענוג בעולם הבא שלא בערך כלל מתענוג בעולם הזה. אמנם המדרגה הנחשבת 'לעשה טוב', היא כנגד עולם היצירה, שהיא כנגד מלאך מט"ט הנקרא 'טוב'. היינו שעושה מעשים טובים, ומשמעות הדבר, שעושה דבר על מנת להשפיע, אם בכדי לעשות נחת רוח להשי"ת, אם בכדי להשפיע וליתן לזולתו מבלי שיחפון בתמורה.

יג.

ועיקר העבודה היא במדרגת עולם היצירה, כי עולם זה הוא הממוצע בין עולם העשיה הרחוק מאור ה' ב"ה, לעולם הבריאה בו מאיר אור ה', והמשמעות בזה היא, שבכדי שיהיה האדם צמא ומשתוקק באהבה וחשק להשי"ת, ויהיה כל רצונו לקבל מאור ה' ולדבוק בו יתברך, צריך הוא תחילה להיות 'סר מרע', וזהו על ידי עולם העשיה כאמור (שמבטל את הרצון לקבל תענוג והנאה בעולם הזה, על ידי ענין השכר בעולם הבא). אמנם בכדי שירצה ויהיה צמא אל השי"ת בעצמו, צריך הוא תחילה להסיר ממנו כל רצון לקבל דבר לעצמו, וזהו על ידי מדרגת היצירה, שהיא כח הבחירה של האדם לוותר על שכרו בעולם הבא בכדי שתהיה מטרת עבודתו שיהיה להשי"ת נחת רוח ושעושה מעבודתו, ובוזה מאיר בו סוד מלאך מט"ט שנאמר בו (שמות כג, כא) "אל תמר בו... כי שמי בקרבך", כלומר שלא תמיר את עבודתך בשכר, כי 'שמי בקרבך', היינו שכל העבודה בסוד היצירה היא לשמו יתברך.

ולכן עולם היצירה ומלאך מט"ט הם בסוד האות ו' כמו שאמר הרעיא מהימנא בזוהר צו (דף לג ע"ב), כי האות ו' היא כצינור הממשיך ומחבר בין עולם לעולם, כלומר שמחבר בין הרצון לקבל שבעולם העשיה לבין הרצון לקבל שבעולם הבריאה, ששניהם הם כנגד האותיות ה' (בריאה כנגד האות ה' ראשונה, ועשיה כנגד אות ה' האחרונה שבשם), כי האות ה' רומזת לְקַבְּלָהּ והאות ו' רומזת להשפעה.

כי אחר שמשג האדם מדרגה בעשיית מעשים טובים היינו מעשים שהם לשם עשיית נחת רוח להשי"ת, וכן משפיע לזולתו שלא על מנת לקבל שכר, וכך עלה במדרגה עד שהסיר מעצמו את הרצון לקבל מצד עולם העשיה, יכול לבוא לידי הרצון לקבל האמיתי והפנימי של נשמתו, שהוא לרצות את השי"ת בעצמו, שהוא מקור ושורש נשמתו, וכפי שטבע כל נברא לשוב לשורשו, וכאש הנגבהת ועולה למעלה, ובוזה הוא בירור אמיתי בסדר ההשתלשלות כרצונו יתברך.

יד.

וכל עליית מדרגות אלו שייכות בכל אדם ובכל יום אף כמה פעמים, שיבוא האדם דרגה אחר דרגה עד שיצמא אליו יתברך כמו שצמא לחיותו וקיומו. ובוזה מעלה ומברר את המדרגות הנמוכות ביותר, שהם מדרגות הגוף והגשמיות. כי תכלית הרצון לקבל הוא שגם הגוף ידע מהגעגוע של הנשמה אל השי"ת, וזהו השעשוע שנעשה לפני השי"ת דוקא מעולם העשיה, שנוטל האדם את הגוף, שבו הוא תוקף הרצון לקבל הרחוק מאור פניו יתברך, והופכו לצמאון ורצון לאורו יתברך. וזהו שאמר דוד (תהלים סג, ב) "צמאה לך נפשי, כמה לך בשרי", שמלבד שצמא הוא מצד נשמתו, הביא גם את גופו וגשמיותו להיות כְּמֵה וּנְכֹסֵף לְאוֹר ה' ב"ה.

וכן נשמות ישראל גדול ועצום הוא עד למאוד, ובכוחה ויכולתה של הנשמה ליהנות לגוף מאור ה' ב"ה וזיו השכינה, ובלבד שתהיה עבודת האדם בדרך הביורר האמיתי, היינו שיתברר הכל בדרכי האמונה בסדר השתלשלות. כי אין רצון השי"ת שיהיה האדם בדמיון ודבקות מדומה, אלא צריך הוא לילך דרגה אחר דרגה, ויזכור תמיד מערכה של כל מצוה ומצוה, ומגמול השכר והעונש, שזוהו יסוד התורה, ולאחר מכן יוכל לעלות למדרגה ומחשבה על עשיית נחת רוח להשי"ת, עד שיוכה להיות נכסף וצמא אליו יתברך בנפשו וגופו, שהמשמעות בזה היא, שידע ומכיר במציאות אור ה' ב"ה שהוא סמוך אצלו תמיד, עד שחפץ בו יתברך בכל מאודו מתוך שבא למדרגת אמונה שהוא יתברך חיי החיים, וכמ"ש 'צמאה נפשי לא־להים לא־ל ח'.

ניתן לשמוע את השיעורים האחרונים שמסר מו"ר הגאון הינוקא וכן להתעדכן בנעשה והנשמע מידי יום ביומו בקו התוכן היחודי קו 'דורשי ה' 03-5502228 האזינו ותחי נפשכם

<< הודעה חשובה! המעונינים להצטרף למערך הרכיזים ברחבי הארץ והעולם ולחלק מידי שבוע את גיליונות הקודש באזור המגורים וכן לתגובות הארות והקדשות בעניני העלון ניתן לפנות ל-0548434755 או במייל: m.yam.shlomo@gmail.com לקבלת הגיליון במייל ניתן לפנות לכתובת: alonim.yanuka@gmail.com